

İNSAN VE MODERN

Modern nedir? Modern olana eğilim nedendir?.. gibi sorular insanlık hafızasında her daim bulunmuş ve cevap aramış sorulardır. Modernin anlamının sorgulandığı bu uzun yolda modern dünyaya ve modernin dünyasına giriş yaparken öncelikle modernin kelime anlamına bakılmalıdır. Çünkü modernin doğuşundan günümüze kadar geçirdiği tüm sürecin özü kelime anlamında gizlidir. Modern kelimesi anlam olarak, M.S. 5.-6. y.y. civarında “eskisi gibi olmamak” manasında kullanılmıştır ve bu terim dini bir inanç değişimini vurgulamak için belirlenmiştir. Fakat yıllar içerisinde değişerek büyüyen ve büyüdükçe zenginleşen bu terim, farklı sanat dalları, çeşitli yaşam alanları ve meslek disiplinleri için kullanılagelmiş ve yaşamımızdaki önemini pekiştirmiştir.

“Modo” köken olarak “şimdi, şuan” demektir fakat bulunulan ânı kaynak alan bu kelime, içerik olarak şuanla sınırlı kalmamaktadır ve şundan yola çıkarak bir sonraki ânı, bir sonraki aşamayı işaret etmektedir aynen ‘modern’in yaptığı gibi. Çünkü gelişimin zorunluluğu değişmektir ve değişimin sırrı henüz bilinmeyişi merak etmektir. Bir sonraki adıma duyulan bu merak, insanlığı tarih boyunca yeni keşiflere ve o keşiflerin ardındaki yeni bilinmeyenlere ulaştırmıştır.

Modern’in bize öğütlediği, güncelden beslenmek ve bunu bir sonraki gelecek için basamaklaştırmak düşüncesini biraz açacak olursak, bu düşünce kesinlikle, geleceği ve ‘yeni’ olacak olanı ararken, tamamıyla geçmişi yadsımayı ya da şu ana hak ettiği değeri vermemeyi söylememektedir. Hatta biraz daha ileri gidecek olursak, günceli takip etme zorunluluğu getirdiğini dahi söylenebilir. Çünkü ‘bugün’de var olan, ’bu çağ’da etkin olan bilinmezse bir sonraki adım öngörülemez veyahut temelsiz kalır. Bu sorumluluk insanın çatışmadığı hatta istediği bir zorunluluktur. İnsan doğası her zaman bilinmeyişi bilme, bir sonraki adımı atma ve denenmemişi deneme arzularıyla doludur ve bu deneyimlerin bir sonraki karanlık nokta aydınlanışına aracı olması amacıyla yaşamaktadır. Dolayısıyla modern öğretiler zaman ya da mekanla sınırlandırılabilir kavramlar değil, insan var oldukça varlığını koruyacak kavramlardır. Bir bakış açısı, bir fikir hatta kendi içinde bir doğadır. Tüm bu değerlendirmeler ışığında söylenebilir ki, örneğin mimaride modernizm asla ölmeyecektir ve her zaman bir sonraki oluşumu merak eden modern insanlar olacaktır, her zaman, güncel olan tasarımları sindirip bu tasarımsal yeniliklerin hangi gelecek ürünlerini refere ettiğini fark eden mimarlar olacaktır.

Modern in en büyük handikabı, çağdaş ya da sadece çağa ait olanla karıştırılmaktır. Çünkü insan eğilimleri her zaman güncel olanı modern olarak algılamak konusunda evrilmiştir ve içinde bulunduğu atmosferi nihai durum olarak belirlemek istemiştir. Fakat gerçek olan bu denli rasyonel değildir ve insan var oldukça hesaplanamaz değişimleri ve modern ürünleri beraberinde getirecektir. Modern bakış açısı, güncel olana hapsolmayı reddetmektedir ve onu araç olarak kullanmayı hedeflemektedir.

İleri medeniyet seviyesi kavramı da tam bu noktada doğmaktadır. Modernin asla ulaşamayacağı ancak her zaman ulaşmayı amaçlayacağı yaşantılar seviyesi... Aramakla bulunmaz ancak bulanlar yalnızca arayanlardır diyen doğu öğretisinin de özetlediği gibi insan ve modern gelecekteki güzelliklere birbirini besleyerek ve ayrılmaz parçaların oluşturduğu bir bütün olarak yürüyecek ve ulaşılmaza ulaşmayı amaçlamaya devam edeceklerdir. Çünkü hem bu ilişki hem de modern olan güzeldir. Aynen insanın güzel oluşu gibi.

Hayal gücünü destekleyen, ortaya çıkarmaya çalışan bir yaklaşımdan yana olan modernin aslında çocukluk dönemimizden yani hayallerin en yoğun ve saf olarak yaşanan dönemlerinden itibaren merak edilmesi, anlaşılmaya çalışılması belki de modern ve teknolojinin tasarımcıya ne gibi olanakları sağlayabileceğini keşfedilmesinden kaynaklanmaktadır. Bu esrarengiz belki de ilk etapta bilinçaltında başlayan keşfetme arzusu; çocukluk dönemlerinden bize miras kalan, modernizme yapılan teşebbüslerin ilk nedeni ve de en büyüğü olabilir. Modernite, ürünleri temelinde insanda var olan bu duyguyla var olabilirse, insan ile modern kavramlarının aslında birbirinden uzak olmayan aksine birbirini destekleyen, hatta insanın özünde modernin olabileceğini söyleyebiliriz.

Değişimin yan anlamı...

Modern; her çağda kendini güncelleyebilen, o çağa senkronize olabilen kısaca devingen bir kavramdır. Her ne kadar değişime uyum sağlama zor gibi gözükse de, insanın vücudu, duyguları devamlı değişim-gelişim içindedir. Kimi zaman duygularımızın nereye kadar ilerleyebileceğini, ne kadar yoğun ve farklı hislere sahip olabileceğimizi kestiremeyebiliriz. Tıpkı modernizmin ne kadar evrilebileceği, hangi sınırlara sahip olduğu bilinmemesi gibi...

Her bir birey duygularını, fikirlerini ifade edebilecek yollar arar. İfade ederken yine duygu ve fikirlerini farklı bir boyutta görmek ve hissetmek ister-tıpkı insan kendisini görebilme ihtiyacı ile aynanın icat edilmesi arasındaki ilişki gibi-Değişim ve gelişim silsilesi içindeki bu birey sahip olduğu" ifade etme" ve "ifade edileni görme" arzusunu modernizmle karşılığını bulabilmektedir. Modern, bireyi stabil bir varlık olarak algılamaz, devamlı ihtiyaçları farklılaşan bireye, güncelleşmeyi ifade eden "modern" kavramı, tercümanlık yapabilir. İnsanın üretmek istediği ya da değiştirmek istediğine dair ne varsa "modernizm"den cevap alabilecektir.

Modern ve değişim anlamında birey-nesne-mekan ilişkisi tekrar sorgulanabilmiş bunun sonucunda da somut bir örnek olarak verebileceğimiz "müze" modern mimari kapsamında ortaya çıkmıştır. Bu incelemeden bahsedecek olursak bireyin fikirleri, hislerini anlatan nesnenin bulunabileceği ona kucak açan ve de ona göre şekillenmeyi amaçlayan bir yapı olarak karşımıza çıkar müze...

"Benim anladığım kadarıyla nadire kabinelerinin kendini önemli hale getirdiği "16. Koleksiyonları" bu işin başlangıcı. 18.yy ise bir kırılma noktası ve modern anlamda müzenin ortaya çıktığı süreç. 19.yy'da ise aydınlatma müzeleri diyebileceğimiz müzeler var, bu noktadan sonra "nesneye göre mekan" gibi bir ilişki başlıyor... Dolayısıyla mimari de koşullanmaya başlıyor. Sanat müzeleri, teknoloji müzeleri gibi temsil eden mekanlar ortaya çıkıyor. Sanatın şekil değiştirmesiyle mimarinin paralel değişmesi normal bir durum ama sanatın dünyayı değiştirebildiği gibi mimarinin dünyayı değiştirebileceğine inanmıyorum. Mimarlık dünyanın değişimine uyum sağlar."(Arolat,E., "Karmaşık ve Müphem Bir Mimarlık Alanı Olarak Müze" HERITAGE konferansı, 2015)

Aslında Arolat'ın bahsettiği "sanatın şekil değiştirebilmesi" bireyin değişimini ifade edebilme gücüyle doğru bir orantı taşımaktadır. Değişkenin bizzat kendisi olan insan, bahsedilen güce değişimin yan anlamı olarak ifade edebileceğimiz modern kavramıyla sahip olabilmektedir. Yine mimaride modern olabildiği takdirde, değişken (insan) ve değişim (modern) ilişkisini aslında bize gösterebilir ve bu anlamda müzeler yerinde bir örnek olabilir.

Değişime devamlı ihtiyacı olan ve de özgürlüğüyle orantılı bir biçimde gelişebilen insanın ‘‘modernleşmek’’ sözü yerine ‘‘moderninden kopmama’’ tabiri daha doğru olabilir. Nitekim doğduğundan beri doğal bir değişim sürecinde bulunan birey, durağanlıkla, sabitlikle bağdaşamaz. Dolayısıyla modernleşmeye çalışan birey yerine moderninden kopmamaya çalışan birey daha doğru olur. İşte, bu ifadenin bir tezahürü, ancak moderninden kopmayan mekanlara ‘‘Modern Mekanlar’’ denilmektedir.

Şeffaflık ve Modern

19.yy’da; kurulan fabrikalar, gelişen sanayi bölgeleri, üretilen malların şehirlerarası ve ülkelerarası akışı, ekonomik dengelerin değişmesinin yanında birçok kültürel, sosyal ve ideolojik etkileşime sebep olmuştur. Metropoller; yeni sosyal, ekonomik ve kültürel ilişkilerin tanımlandığı, insan ve araç trafiğinin yoğun ve hızlı olduğu, giderek daha çok göç alan, hızlı ve sürekli değişim ve devinimin yuvası olmuştur. Tüm bu değişimler; ‘‘katı olan her şeyi buharlaştırmış’’, eski kavram ve değerlerin yerine, modernliğin gereği olan yenilerini getirmiştir. (Serhatli, S., 2012, *Modern Hayat* , <https://mimaritasarimveelestiri.wordpress.com/2012/04/26/modern-hayat/>)

Modernizmin bir getirisi kitle iletişim araçları, sosyalleşmede alternatif boyutlar sağlamıştır. Bu anlamda bireyleri birbirinden uzaklaştıran, birbiriyle koparma yönünde eleştiriler yapılsa da, ifade etme gücüne yeni yollar bulmuş ve insanların fikir-kültür-bilgi alışverişindeki engelleri kaldırılabiliştir. Engeller kaldırıldıkça devinim belki de gerekli hızına kavuşmaya başlamış, farklılıklarla beraber tanınmaya, yayılmaya başlamıştır. Farklılıkların tanınması, aktarılması adına hücrenin madde alışverişinde ihtiyacı olan hücre zarı gibi, toplumlar, geçirgen ve şeffaf bir anlayış kazanmışlardır. Modernizmin kazandırdığı bu geçirgen anlayış aslında insanda var olan hoşgörü anlayışıyla uyumaktadır. Modern, insanın temelinde var olan bu değeri gün yüzüne çıkarmaya , hoşgörü değerinin üzerini örten ne varsa kaldırmayı hedeflemektedir. Bu anlamda katı olan bağlantıları, sabitleri, tekrar sorgular. Bu sorgulamanın mimari yansıması olarak Mies’in planları gösterilebilmektedir.

Modern üzerine eleştiriler;

Bazen bu bağlantıları kaldırmak ya da sorgulamak bireyin kişisel değerlerinin, modernizm havuzunda eriyebileceği hatta kaybolacağı konusunda eleştirilere yol açmaktadır.

‘‘Modern hayatın getirdiği değişimler, toplumda yerel olanı, evrensel olan doğrultusunda biçimlendirdiği gibi, toplumun bileşeni olan bireyi de şekle sokmak ister. Birey, yargı ve eylem yetisine sahip özne konumundan, kendi yerel ve özgün değerlerini modern değerlere feda eden ve modernin şekillendirdiği bir nesne halini alır. Oluşan modern kültürde, bireylerin ve kitlelerin rolü azalmıştır.’’ (Serhatli, S., 2012, *Modern Hayat*, <https://mimaritasarimveelestiri.wordpress.com/2012/04/26/modern-hayat/>)

Bireyin özne-nesne konumunun değişebileceği, modern değerlere feda edilebilecek hale gelmesi eleştirilse de, modernin, bireyi toplumdan, kalabalıktan sıyrabileceği, özgür fikirlerini sıyrıldığı topluma tekrar dönüp ifade edebileceği, neticesinde de ancak modern ile bireyin toplumu iyi yönde değiştirebileceği göz ardı edilmiştir. Somut olarak bahsedecek olursak, birey, modernin getirisiyle toplum klişelerinden sıyrılarak kendini görebileceği, aidiyet hissedebileceği mekanlar oluşturabilir. Bazen bu mekan; sanal alemde oluşturup kullanabileceği bir ara yüz, kendi odasının tasarımı ya da daha büyük çaplı bir yapı tasarımı gibi çeşitli şekillerle karşımıza çıkar.

Modernizmin değişiminde korkulan başka bir konu ise, tek tip değişimdir. Yani modern evrensellekle bağdaştırılarak, bir genelleme yapılır ve genelleme içindeki değişimler, 'zorunlu' olarak algılanır. Bu konuda Z.Atay'ın yaklaşımı bu korkulara verilebilecek güzel bir cevap olabilir.

''Modernizm, moderni içselleştirmeye çalışan bir akım, belirli bir dönemi işaret ediyor. Temelde dayandığı fikir, geleneksel olanın artık zamanını doldurduğu ve bu yüzden bunların bir kenara bırakılıp yeni bir kültür icat edilmesi gerektiğidir. Bu tanım evrenseli çağırır fakat modern evrensel olamaz, çünkü modern olan her bir ürün, özel bir durumda özel bir soruna getirilen özel bir çözümdür. Evrensellik bir nevi genellemeyi getireceğinden modernde evrensellikten bahsedilemez.''(Atay, Z.,2012, *Modern Dönüşebilendir!*, <https://mimaritasarimveelestiri.wordpress.com/2012/05/30/modern-evrimlesebilir/>)

Yazısının sonunda, Atay moderni tekrar sorgulamamızdan bahsetmektedir.

Modernin kendisini ve sınırlarını sorgulaması aslında doğasında var olan sorgulama, merak etme, araştırma özelliklerine sahip 'insan' için olması gereken, doğru bir yaklaşımdır. Bu bağlamda 'Modern Güzel midir?' sorusunun sorulması, modernin güzel olduğunun kanıtıdır.

KAYNAKÇA

Arolat,E.,"Karmaşık ve Müphem Bir Mimarlık Alanı Olarak Müze" HERITAGE konferansı, 2015

Atay, Z.,2012, *Modern Dönüşebilendir!*, <https://mimaritasarimveelestiri.wordpress.com/2012/05/30/modern-evrimlesebilir/>

Serhatli, S., 2012, *Modern Hayat* , <https://mimaritasarimveelestiri.wordpress.com/2012/04/26/modern-hayat/>